

Imaginea de pe copertă
reproduce coperta primei ediții a romanului *Marele Gatsby*,
artist necunoscut, publicată prima dată în 1925
de Charles Scribners Sons

2014

Editura RAO
www.raobooks.com
www.rao.ro

Descrierea CIP poate fi consultată
pe pagina de internet a
Bibliotecii Naționale a României

ISBN 978-606-609-589-1

Un vis prea îndepărtat

Deși este considerat romanul clasic al epocii jazu-
lui – denumire datorată lui Fitzgerald însuși – *Marele
Gatsby* nu este nici pe departe o operă circumscrisă de-
ceniului al treilea al secolului XX, când a fost scrisă.
Chiar și după trecerea atâtor decenii, actualitatea ro-
manului lui Fitzgerald sporește datorită faptului că el
constituie expresia definitivă a Visului American, un
concept sau o viziune care continuă să preocupe socie-
tatea americană contemporană. Criticii literari au opi-
nii diferite cu privire la tema romanului, unii susținând
că *Marele Gatsby* zugrăvește denaturarea și declinul Visu-
lui American, iar alții argumentând că, dimpotrivă, ro-
manul așază în prim-plan ideea romantică a aspirației și
a speranței în America, în ciuda tuturor realităților ne-
plăcute. Fitzgerald însuși, un romantic la fel de devotat
precum poetul său favorit John Keats, a fost un artist
prea talentat pentru a nu îmbrățișa ambele posibilități.
Privit dintr-un anumit unghi, *Marele Gatsby* se însoțește
firesc cu poemul *The Waste Land* (Tărâmul pustiu) de T.S.
Eliot, compus în aceeași perioadă și oglindind același

peisaj istorico-social și spiritual, o viziune sumbră a unei lumi lipsite de credință și de ordine. Privit însă dintr-o perspectivă mai profundă, romanul reafirmă credința în visul lui Jay Gatsby despre o dragoste perfectă, ideală, despre o împlinire care transcende trivialitatea și absurdul societății contemporane.

Poate că măiestria autorului nu este nicăieri mai evidentă decât în desfășurarea intrigii și în abila ordonare a evenimentelor narațiunii. Spre deosebire de romanele anterioare, *Dincoace de paradis* și *Cei frumoși și blestemați* care au o structură liniară, cronologică, adică încep cu începutul și continuă într-o secvență logică până la concluzia finală, concentrându-se asupra unor episoade semnificative din viața protagonistului, intriga romanului *Marele Gatsby* oscilează de la prezent la trecut și înapoi la prezent începând cu evenimente petrecute cu mult timp înainte de povestirea propriu-zisă și sfârșind cu acestea. În ciuda acestor oscilații în prezentarea evenimentelor, romanul are o structură riguroasă; fiecare capitol stăruie asupra unui episod important care pune în lumină caracterul iluzoriu al acestei lumi și dezvăluie treptat adevăratul chip al protagonistului. Nu este greu de observat, de exemplu, că intriga gravitează în jurul unui motiv structural, motivul petrecerilor nesfârșite, al seratelor somptuoase; după cum la fel de lesne se poate urmări desfășurarea circulară a narațiunii, care cuprinde nu numai călătoria lui Nick Carraway din mijlocul lumii vechi spre lumea nouă și reîntoarcerea acasă, ci și ciclul naturii, ciclul nașterii și al morții întruchipat de anotimpuri. *Marele Gatsby* se distinge astfel prin simetrie și relații paralele.

Primul capitol înfățișează serata de la reședința familiei Buchanan, prilej cu care Nick Carraway, naratorul povestirii, reînnoiește relațiile cu verișoara sa Daisy și cu soțul acesteia, Tom, fostul său coleg de facultate, și face totodată cunoștință cu campioana de golf Jordan Baker. Soții Buchanan ne sunt prezentați ca membrii comunității arogante și privilegiate din East Egg, o lume care, în spatele unei fațade sclipitoare, ascunde adulatele, impostura și violența.

Prin contrast, capitolul 2 începe cu evocarea simbolică a lumii moderne, cu descrierea Văii Cenușii deasupra căreia dormitează ochii lipsiți de vedere ai doctorului T.J. Eckleburg, urmată de petrecerea familiei Buchanan, și de aventura extraconjugală a lui Tom cu Myrtle Wilson în apartamentul pretențios al acesteia din New York. Acest episod evidențiază aspirațiile clasei mijlocii și strădaniile ei patetice de a se integra în societatea din East Egg.

Capitolul 3 creionează momentul de declin al acestor aspirații, moment reprezentat de serata de la reședința lui Gatsby. La această serată, noii îmbogățiți, încurajați de succesul lor, se dedau la tot felul de excese în râvna lor de a imita respectabilitatea cercurilor din East Egg. Este momentul când Jay Gatsby își face prima apariție în roman.

În aceste prime capitole strategia narativă a scriitorului este inegalabilă. Aici el schițează geografia socio-economică a povestirii, introduce personajele, precum și simbolurile și metaforele cele mai importante și definește contextul în care un personaj atât de improbabil precum

Gatsby devine plauzibil. În momentul când Gatsby își face apariția, cititorul este tot atât de intrigat de personalitatea sa enigmatică precum sunt și musafirii săi. La fel ca Nick Carraway, ei îl cunosc doar din aluzii, zvonuri și bârfe cum că ar fi fost spion, că ar fi ucis un om sau că ar fi studiat la Universitatea Oxford. Această personalitate izvorâtă din speculații romantice și profunde contradicții pare a fi nici mai mult, nici mai puțin decât un rod al imaginației. Gatsby ar putea fi un oarecare sau un nimeni. De aceea apariția lui discretă îl surprinde pe Nick, precum și pe cititor. Totul devine posibil când este vorba de Gatsby. Odată cu intrarea în scenă a lui Gatsby, autorul procedează la demascarea sistematică a acestuia, dezvăluind, rând pe rând, episoade revelatoare din trecutul și prezentul protagonistului.

Capitolul 4 relatează despre prânzul la un restaurant newyorkez, unde Nick face cunoștință cu Meyer Wolfsheimer, unul din partenerii de afaceri ai lui Gatsby, și apoi ia ceaiul împreună cu Jordan Baker. Ambele episoade oferă cititorului prilejul de a afla câte ceva despre Gatsby, dar și aici Fitzgerald are grijă să nu dezvăluie prea mult, întreșesând povestirea cu suficiente detalii fantastice și contradictorii, pentru a menține aura de mister din jurul personajului. De exemplu, în timpul călătoriei cu automobilul la New York, Gatsby îi povestește lui Nick despre copilăria petrecută în Vestul Mijlociu, despre viața sa de „tânăr rajah“ la Paris, Roma și Veneția, „colecționând bijuterii, în special rubine, vânând animale mari, pictând din când în când, doar așa, pentru propria-mi plăcere și încercând să dau uitării ceva foarte

trist care mi s-a întâmplat cu mult timp în urmă“, și despre serviciul militar pentru care a fost decorat de toate guvernele aliante, până și de „micuțul Muntenegru“. Chiar și Nick are îndoieli în privința adevărului celor relatate de Gatsby. Wolfsheimer confirmă însă faptul că Gatsby a studiat la „Oggsford“, iar Jordan, care continuă relatarea lui Gatsby mai târziu în cursul aceleiași zile, amintește de „ceva foarte trist“ petrecut în viața lui Gatsby – dragostea lui nefericită pentru Daisy. Deodată, Gatsby prinde viață pentru Nick, precum și pentru cititor.

Capitolul 5, reîntâlnirea lui Gatsby și Daisy la ceaiul din bungalow-ul lui Nick, se constituie în centrul emoțional și structural al romanului. Aici trecutul se suprapune cu prezentul într-un moment care sugerează posibilitatea ca visul lui Gatsby să se împlinească. Pentru a aprofunda semnificația acestei scene, scriitorul folosește simboluri precum ceasul stricat, ploaia care aduce întinerire, posesiunile materiale, cum ar fi impresionantul număr de cămăși multicolore ce evidențiază succesul epatant al protagonistului. Această scenă evocă una dintre temele centrale ale cărții, ideea mutabilității timpului, inevitabilitatea schimbării și a morții, prefigurând urmările tragice ale acestei reîntâlniri, urmări ce vor fi dezvăluite dramatic în celelalte capitole. Capitolul 6 constituie o paralelă a capitolului 3 în toate privințele, cu excepția perspectivei din care cititorul percepe evenimentele. Aici îl vedem pe Gatsby făcând onorurile la una dintre sclipitoarele sale serate la care, în cele din urmă, ia parte și Daisy. Strălucirea și fastul petrecerii care fuseseră doar descrise în capitolul 3 devin acum ținta

criticii lui Daisy, pentru care serata cu pricina este de o vulgaritate de-a dreptul jenantă. Această critică, făcând referire la o scenă anterioară, și anume respingerea lui Gatsby de către Tom și cei doi însoțitori ai acestuia, arată fără echivoc opinia rezidenților din East Egg despre membrii comunității din West Egg care râvnesc la ascensiune socială și sugerează astfel imposibilitatea realizării visului lui Gatsby.

Capitolul 7 marchează punctul culminant al intrigii romanului. În căldura înăbușitoare a verii târzii, Daisy, Gatsby, Tom, Nick și Jordan încearcă să-și alunge plictisul la hotelul Plaza din New York, unde are loc o confruntare deschisă între Tom și Gatsby, confruntare cu urmări devastatoare pentru Gatsby, al cărui vis este spulberat. După aceea, în Valea Cenușii, violența și oroarea ce se ascundeau în spatele fațadei agreabile a comunității din East Egg ies la suprafață când Daisy, aflată la volanul automobilului lui Gatsby, o lovește mortal pe Myrtle Wilson și îi lasă pe alții să-i rezolve problemele.

Capitolul 8 care se încheie cu moartea lui Gatsby și capitolul 9 descriind înmormântarea acestuia și întoarcerea lui Nick în Vestul Mijlociu natal îi permit autorului să umple golurile din viața protagonistului, iar prin evocarea lirică pe care o face Nick Visului American să stabilească legătura dintre soarta lui Gatsby și istoria întregii țări într-un sfârșit pe cât de dramatic, pe atât de profund în semnificații.

Dacă intriga romanului poate părea „oarecum banală“ în datele sale esențiale, după cum afirmă H.L. Mencken, autorul tratează în mod magistral fiecare

element al narațiunii. Este bine cunoscut migălosul proces de elaborare a romanului. Scenele paralele evidențiază contraste, iar imaginile și simbolurile sugerează ample semnificații. Metoda lui Fitzgerald de a presăra monologul lui Gatsby în cursul narațiunii asigură controlul asupra percepției cititorului, același rol fiind îndeplinit și de folosirea naratorului-martor Nick Carraway, ale cărui observații și judecăți străbat povestea lui Gatsby de la un capăt la altul. Este neîndoielnic că alegerea lui Nick drept narator a avut un rol esențial în strategia autorului. Adoptarea punctului de vedere al naratorului-martor îi permite astfel nu numai să folosească prietenia ce se înfiripă între Nick și Gatsby pentru a lega diferitele episoade ale cărții, ci și să păstreze distanța necesară fața de materialul prezentat.

Gatsby întruchipează centrul simbolic al romanului, și destinul lui dezvăluie temele a căror rezonanță străbate paginile cărții, iar Nick, slujind drept centru moral al romanului, oferă cititorului perspectiva din care poate descifra temele. Dat fiind acest raport, se impune să stăruim puțin asupra relațiilor dintre personaje. În timp ce recunoaște deschis că îl dezaprobă pe Gatsby care reprezintă tot ceea ce el disprețuiește, Nick afirmă totodată – după ce relatează ultima sa întâlnire cu Gatsby – „Nu sunt decât o gloată ticăloasă... tu prețuiești mai mult decât toată adunătura asta afurisită“. Această contradicție arată complexitatea relațiilor dintre Nick și Gatsby. Nick nu poate trece cu vederea faptul că Gatsby e corupt; nu poate uita că acesta câștigă banii de pe urma afacerilor ilegale și se poate spune că este la fel de amoral ca și

Jordan și soții Buchanan. Simpatia crescândă a lui Nick față de Gatsby își are sorgintea în străfundurile psihicului său care ascund dorințe și emoții asemănătoare cu aspirațiile lui Gatsby. Astfel, Nick însuși este capabil de a nutri o „infinită speranță“. El dorește cu tot dinadinsul să creadă în năzuințele lui Gatsby, în puritatea unui vis care te poate duce la măreție. De exemplu, în scena confruntării de la hotelul Plaza, când Gatsby infirmă acuzația lui Tom cu privire la studiile acestuia la Universitatea Oxford, Nick este cu adevărat entuziasmat. În timpul confruntării, preț de o clipă, Gatsby capătă ascendent asupra lui Tom și, de aceea, Nick speră că un vis oricât de fragil poate înfrunta realitatea, indiferent cât de brutală ar fi aceasta. Împărtășind această speranță, Nick trece cu vederea corupția lui Gatsby. Și el este un fiu al Vestului Mijlociu și poate înțelege această „povestire din Vest“, în fapt, o povestire despre aspirații înșelătoare, după cum o dovedește cu prisosință soarta lui Gatsby.

Ca „povestire despre Vest“ *Marele Gatsby* întregește critica societății americane întreprinsă de autor încă de la începutul carierei sale, fără a avea însă viziunea matură din primul său roman. Nick, Gatsby, Daisy, Tom și Jordan sunt, fiecare în felul său, pionieri în direcția opusă. În loc de a se îndrepta spre Vest, spre tărâmul făgăduinței și al oportunității, care constituie tradiționala călătorie americană, acești fii ai Vestului Mijlociu se îndreaptă spre Est, seduși fiind de dinamismul acestuia care pare a oferi ample posibilități. În 1925, anul publicării romanului, Vestul fusese deja cucerit și populat, iar Vestul Mijlociu îi apare lui Nick ca un ținut al

plictiselii iremediabile, al conformismului și al sentimentelor reprimite, un ținut descris atât de elocvent de Sinclair Lewis în *Babbitt* (1922) și *Main Street* (1920).

De aceea, pentru cineva din Midwest, Estul întruchipat de New York City pare o lume de basm, plină de mister și de frumusețe. În timp ce Nick și Gatsby traversează Podul Queensboro intrând în Manhattan în ziua când iau prânzul împreună cu Wolfsiem, Nick crede că orice ar fi posibil, „chiar și Gatsby“. Un ținut caracterizat de dinamism și de mobilitate, Estul devine acum noul Vest. El deschide posibilități de a câștiga repede și ușor bani din speculații la bursă și de a pătrunde în lumea bună plătind cuvenitul preț de intrare.

Fitzgerald folosește această mutație atât în planul geografiei fizice, cât și în cel al geografiei psihice pentru a examina natura visului american însuși și descoperă că acesta a fost denaturat și compromis de puterea de corupție a banilor. Ca ideal, visul american fusese cândva un vis despre sine, despre individ. Libertatea și deschiderea vastului continent american oferiseră individului posibilitatea de a se afirma. Descătușați de opreliști rigide, eliberați de trecut, pionierii americani au putut, precum Gatsby, să se re-creeze, să se realizeze pe sine. Cu timpul, visul despre sine a devenit un vis despre succes. Oportunitatea de a exista, de a te afirma a devenit oportunitatea de a fi bogat, iar scopul existenței a devenit nu realizarea de sine, ci acumularea de dovezi palpabile ale succesului material. Gatsby îi declară lui Nick că „vocea lui Daisy este plină de bani“ și puterea de seducție a acestei voci denaturează visul lui Gatsby la fel de sigur